

KULTUREN

Färgaren 26, Stäket

Lund, Skåne

Antikvarisk medverkan 2016-2017

KULTURMILJÖRAPPORT 2016:14

CARITA MELCHERT

KULTURHISTORISKA FÖRENINGEN FÖR SÖDRA SVERIGE

Innehåll

Inledning	3
2016	3
2017	4
Sammanfattning av utförda arbeten.....	4
2016	4
2017	4
Administrativa uppgifter.....	5
Genomförda arbeten	6
2016	6
Golv.....	6
Övriga arbeten	6
Material	7
2017	7
Golv.....	7
Material	8
Avvikelser från handlingar och tillhörande antikvariska ställningstaganden.....	8
2016	8
2017	9
Bilder och ritningar.....	10
Åtgärder 2016:	11

Åtgärder 2017:	23
Referenser.....	32

Inledning

Byggnaden uppfördes troligen på 1550-talet och har under tidens lopp ändrats vid flera tillfällen. På 1950-talet genomfördes en större renovering och huset inreddes till restaurang. I det övre källarplanet med tak av två korsvalv och 120 cm tjocka murar lades ett tegelgolv på en betongplatta som gjutits mot befintligt murverk. Byggnaden Stäket förklarades som byggnadsminne 1964, skyddsföreskrifterna omfattar både exteriör och interiör.

Byggnaden används i dag som restaurang. I det aktuella rummet, övre källarplan, finns bar och matsal. Syftet med arbetena var att ersätta golvkonstruktionen så att lokalen fortsättningsvis kan användas och vara tillgänglig samt vara lämplig ur arbetsmiljösynpunkt.

Denna rapport omfattar arbeten utförda i två etapper nedan rubricerade 2016 respektive 2017.

2016

I november 2015 gjordes en undersökning av golvets lutning i övre källarplan. Sättningar i tegelgolvet kunde konstateras. Lutningen av golvet varierade kraftigt, uppskattningsvis upp till 1:20. Orsaken till att tegelgolvet satt sig, är sannolikt att betongplattan har underminerats, som en följd av sänkt grundvattennivå och/eller förmultnande kulturlager. Lutningen försvårade användningen av lokalen framförallt ur arbetsmiljösynpunkt. Länsstyrelsen fattade under 2016 beslut om tillstånd till att riva golvkonstruktionen från 1950-talet i Stäkets källare för att ersätta denna med en ny (Lst dnr 432-6541-2016).

Eftersom den nya konstruktionen med makadamlager, cellplast, sättsand med tegelgolv överst visat sig inte vara stabil nog utan nya skador uppstod, önskade fastighetsägaren göra om arbetena och istället gjuta en ny betongplatta och lägga om tegelgolvet.

2017

Efter geotekniska undersökningar och framtagande av ny bygghandling söktes nytt tillstånd hos Länsstyrelsen Skåne och golvet lades om 2017 (Lst dnr 432-11837-2017). Till utförandet hör även beslut om tillstånd i ingrepp i fornlämning nr 73 Lunds stad enligt Dnr 431-11671-2016 samt meddelande om komplettering 2017-05-02 och 2017-05-30. Arbeten enligt beslut om tillstånd i ingrepp i fornlämning ingår inte i denna rapport.

Sammanfattning av utförda arbeten

Alla arbeten är utförda interiört i övre källarplan.

2016

Befintligt tegelgolv med betongplatta togs bort och ersattes med makadam, cellplast och nytt fogat tegelgolv.

I samband med golvmläggningen har barinredningen ersatts. Samtidigt har en del av den södra invändiga muren rengjorts från sentida färglager och en öppning har tagits i ett fönsterglas för att dra in öltapp till baren. Den västra muren har delvis kaklats om på befintligt kakel. El, vatten och avlopp har lagts om i anslutning till bardisken.

2017

Rivning av befintlig golvkonstruktion från 2016. Återuppbyggnad av nytt golv med gjut-ten armerad betongplatta och återanvändning av golvtegel från 2016.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsen dnr: Dnr 432-6541-2016 och Dnr 432-11837-2017

Fastighetsbeteckning: Färgaren 26

Kommun: Lund

Arbetshandlingar:

2016

Rapport. Utredning av sprickbildning och lutning på källargolv, WSP Sverige AB 2015-11-20 reviderad 2015-11-24.

Arbets- och materialbeskrivning ansökan om tillstånd, WSP Sverige AB 2016-02-26 (reviderad 2016-04-22)

2017

Tyréns Laine Montelin:

Golvplan, ny golvkonstruktion. K-15.01.

Rapport Konstruktion Stäket, Rapport 2017-03-30

Rapport Stäket, Lunds kommun. Koncept 2017-04-20

Rapport Stäket, Lunds kommun. Koncept rev A. 2017-04-19

Rapport Stäket, Lunds kommun. Bygghandling 2017-06-14

Kulturen, Aja Guldåker:

PM Geoteknik samt provgröp, Kv Färgraren 26, Stäkets källarvåning. 2017-03-02

Fastighetsägare: Lundafastigheter

Fastighetsförvaltare: Esad Henic och Bengt Brahed, Lundafastigheter

2016 Entreprenör: PEAB, Giovanni Marchesi

Murare: Byggspecialisten i Malmö, Dejan Davidovic

2017 Entreprenör: PEAB Byggservice, Jhonny Nilsson

Murare: Nevishögs Mur & Puts, Fredrik Pekkarinen

Betong: Danbro Bygg, Daniel Brontin

Antikvarisk medverkan: Carita Melchert, Kulturen

Startdatum: 2016-06-01

Startdatum: 2017-06-22

Slutbesiktning: 2017-08-24

Genomförda arbeten

2016

Golv

Det befintliga tegelgolvet, sättbruket och betongplattan, allt från 1950-talet, har rivits ut och kasserats. Under betongplattan låg järnrör med oklar funktion, dessa var inte i bruk och togs bort för att minimera risk för vattenläckage. Den underliggande betongkrossen lämnades kvar och ojämnheter jämnades ut med makadam. Makadamen har också justerats så att det nya tegelgolvet ska ligga ungefär i samma nivå som det gamla. På kross/makadamunderlaget sattes 2 skikt cellplast av typ S80 EPS. På cellplasten lades nytt rött marktegel i sättsand om cirka 100 mm i samma mönster som det förra tegelgolvet och med ungefär samma bredd på fogen. Teglet fogades med pigmenterat hydrauliskt kalkbruk Saint-Astier NHL 3,5. Mellanlägg av papp har monterats längs med väggar.

Från befintlig vatten- och avloppsanslutning i det sydvästra hörnet har en ny gren av plaströr lagts i en längd av cirka två meter fram till bardisken. Även el drogs ut i en gren. Grenen lades i golvet på samma nivå som betongkrossen, ingen ytterligare grävning gjordes.

Se även beslut enligt KML kap 2, ingrepp i fornlämning, Länsstyrelsen Skåne Dnr 31-11671-2016.

Övriga arbeten

Den västra väggen invid bardisken har en tunn putsyta och är delvis kaklad med sentida vitt kakel (troligen från 1900-talets sista årtionden). På befintlig putsyta och kakel har satts nytt svart kakel.

Längs väggarna, på murverket, fanns flertalet sentida eldragningar som tagits bort. El har istället samlats till en ny elcentral placerad i fönsternischen i södra muren bakom bardisken. Nya eldragningar har i huvudsak fästs i tegelfogen och döljs bakom barinredningen. I samma fönster vid bardisken har ett hål tagits upp för att dra in öltapp. Fönstret är från 1950-talet och försett med planglas.

På en del av södra innerväggen, invid bardisken, fanns sentida vitt färglager, möjligen plastbaserad färg. Färglagret lossnade delvis lätt. Färgen togs bort manuellt i sin helhet. Ingen efterbehandling har utförts.

Material

Tegel: Wienerberger Röd marktegel 248 mm x 117 mm x 62 mm

Fogbruk i golv: Hydrauliskt kalkbruk Målarkalk Saint-Astier NHL 3,5 1:2 0-2 mm, pigmentering STA P 20 176.

Cellplast: S80 EPS

2017

Golv

Det befintliga golvteglet från 2016 har demonterats och teglet togs tillvara för att återläggas. Cellplast, makadam och underliggande betongkross, har rivits ut. Underliggande marklager har grävts bort omkring 300 mm under arkeologisk schaktövervakning.

Schaktbotten täcktes med geomembran med tätade skarvar. Mattan veks upp och fästes i tegelfogen provisoriskt för att skydda väggarna från betongstänk längre fram under arbetet. På geomembranen lades skumglas om cirka 500 mm men tjockleken varierar utifrån underliggande kulturlager. Geomembranen är dels materialskiljande samt motiveras som ett skydd mot syresättning av kulturlager och för minska uttorkning av kulturlager. Skumglasen kompakterades med handhållen plattvibrator (80 kg). På skumglas lades geotextil som tillfälligt veks upp på väggen endast vid den östra väg-

gen. Ny dubbelarmerad betongplatta göts 120-170 mm tjock. Geomembran och geotextil skars av i höjd med betongplattans ovkant. På betongplattan lades återanvänt rött marktegel från 2016 i fix i samma mönster som golvet från 1950-talet och golvet från 2016, samt med ungefär samma bredd på fogen. Teglet fogades med pigmenterat hydrauliskt kalkbruk Saint-Astier NHL 3,5.

Vatten- och avloppsanslutning som lades in 2016 i det sydvästra hörnet har justerats efter den nya betongplattan.

Material

Tegel: Wienerberger Röd marktegel 248 mm x 117 mm x 62 mm (återanvänt från 2016).

Fogbruk i golv: Hydrauliskt kalkbruk Målkalk Saint-Astier NHL 3,5 1:2 0-2 mm, pigmentering STA P 20 176.

Golvfix: Adesilex P9 vit, Mapei AS

Betong: Kvalitet C25/30, armering dubbelt 8150 nät

Geomembran EPDM-gummi

Skumglas Hasopor

Avvikelser från handlingar och tillhörande antikvariska ställningstaganden

2016

Val av golvtegel har utförts i samråd med antikvariskt medverkande. Kulturhistorisk motivering har varit att få ett tegel så lika det befintliga från 1950-talet som möjligt, vad gäller storlek, färgnyans, ytstruktur och kanter. Det valda teglet är 248 mm x 117 mm x 62 mm och således något mindre än teglet från 1950-talet som var cirka 257 mm x 127 mm x 60 mm.

I ett inledande skede avsågs teglet läggas utan fog. Detta ändrades till kalkfog efter diskussion med länsstyrelsen, länsstyrelsens beslut ändrades inte utan ändringen fördes in som tjänsteanteckning i ärendet. Val av fogbruk har tagits i samråd med antikvariskt medverkande. Fogbruket valdes med kulturhistorisk motivering att färgmässigt vara anpassad till befintligt fogbruk i murar och i jämförelse med fogen i det gamla golvet. Fog av hydrauliskt kalkbruk motiveras även med att fogbruket bör vara tillräckligt hållfast för att rummet fortsättningsvis ska kunna användas som restaurang och med de krav som följer därpå. Mellanlägg med papp mot väggarna är en avvikelse som inte diskuterats med antikvariskt medverkande. Pappen är dock knappt synbar och bedöms inte vara ofördelaktig för konstruktionen.

Tillkommande arbeten under projektets gång var: att frigöra del av murverk från sentida färglager, ta upp öppning i ett fönsterglas, ersätta vissa eldragningar med ny elcentral, ny vatten- och avloppsledning i anslutning till befintlig och att kakla den del av västra väggen som redan tidigare var kaklad. Antikvariskt medverkande har kontaktat länsstyrelsen angående dessa tilläggsarbeten. Arbeten bedömdes inte påverka byggnadens kulturhistoriska värden negativt, varför åtgärderna kunde utföras.

Barinredningen har ersatts i sin helhet, den är inte skyddad enligt kulturmiljölagen.

Direkt efter att golvet lagts färdigt uppmärksammade fastighetsägaren att golvet sviktat och fogen spricker.

2017

Avvikelser från bygghandling: geomembran av EPDM-gummi veks upp provisoriskt på väggarna fram till att betongplattan gjutits. Härefter skars gummimattan ner i höjd med betongplattan. Geotextilen veks endast upp provisoriskt mot den östra väggen. Enligt bygghandling skulle inte geomembran vikas upp medan geotextilen skulle vikas upp provisoriskt. Antikvarisk medverkande har påpekat avvikelserna till fastighetsförvaltare

och entreprenör och om detta utförande kan medföra risk att markfukt tränger upp i murverk. Enligt entreprenören innebär det ingen risk varför antikvarisk medverkande godkände tillvägagångssättet.

Antikvarisk medverkande gavs inte möjlighet att dokumentera gjutningen av betongplattan. Enligt entreprenören gjordes inga avgörande avvikelser från bygghandling. Betongplattans tjocklek har justerats efter behov för att nå korrekt höjd på det nya golvet.

Det är ännu oklart om putsfog mellan golvbrunn och golvtegel kommer att hålla. Vid behov tätas med mjukfog.

Bilder och ritningar

Karta över Lund, Stäket, Färgaren 26 markerat med stjärna.

Åtgärder 2016:

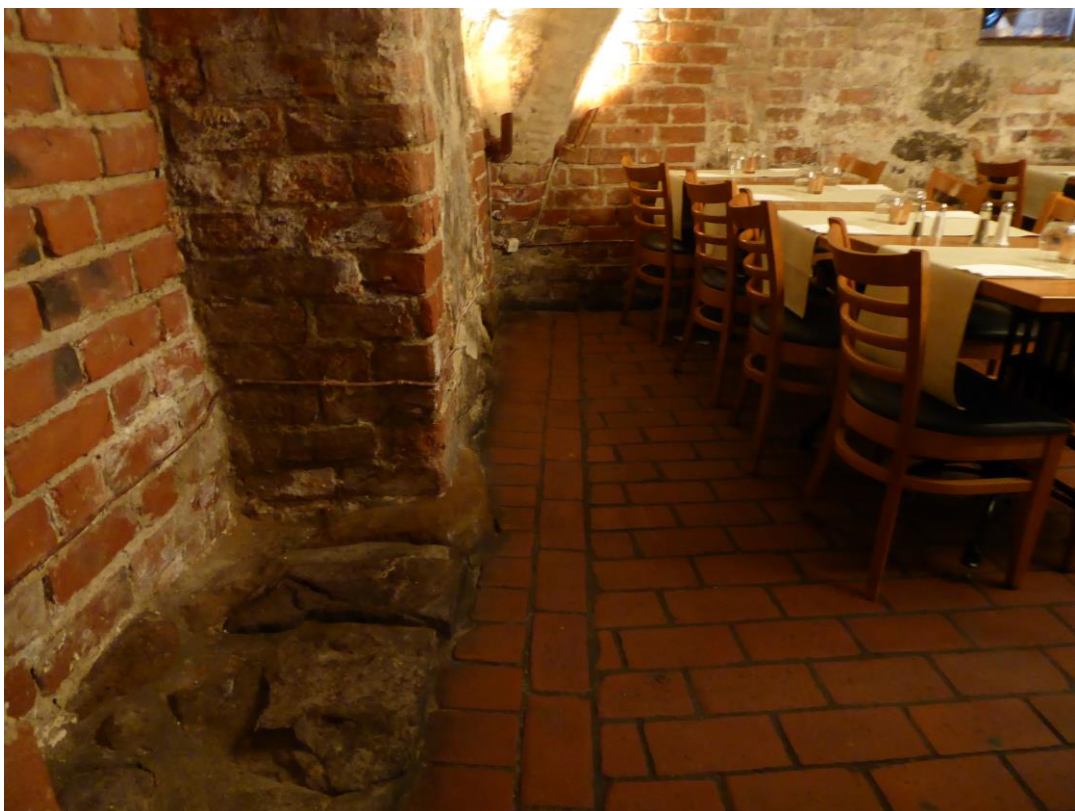
Före åtgärder. Övre källarplan med golvet som lades in på 1950-talet.

Före åtgärder. Golvet som lades in på 1950-talet.

Före åtgärder. Golvet som lades in på 1950-talet.

Före åtgärder. Golvet som lades in på 1950-talet.

2016. Under arbete. Tegelgolvet är bortbilat och underliggande betongplattan bilas här bort. Under betongplattan fanns järnrör och betongkross. Här mot söder hade ett hålrum bildats under betongplattan på grund av sättningar. På bilden ser man även muren vitmålad med sentida färgmaterial.

2016. Under arbete.

2016. Under arbete. Betongplattan är bortbilad och järnrören borttagna, betongkrossen lämnades kvar och golvet är förberett för att jämnas till med makadam. Tegelgolvet låg ungefär i nivå med den svarta linjen som anas ovan grundens fältstenar.

2016. Under arbete, sydvästra hörnet. Västra väggen är tunt putsad och till en del kaklad med vitt kakel 10 x 10 cm. I sydvästra hörnet finns vattenrör och avloppsrör i järn.

2016. Södra väggen var målad med sentida vit färg och muren något söndertagen bakom bardisken som här monterats bort.

2016. Södra väggen med sentida vit målfärg och diverse el. Färg och el togs bort senare under arbetet.

2016. Det nya tegelgolvet läggs på frigolit och sättsand.

2016. Det nya tegelgolvet läggs på frigolit och sättsand.

2016. Nya vatten- och avloppsrör i plats drogs från det befintliga i sydvästra hörnet. Det nya avloppet finns i anslutning till bardisken.

2016. Det nya golvet fogas med hydrauliskt kalkbruk.

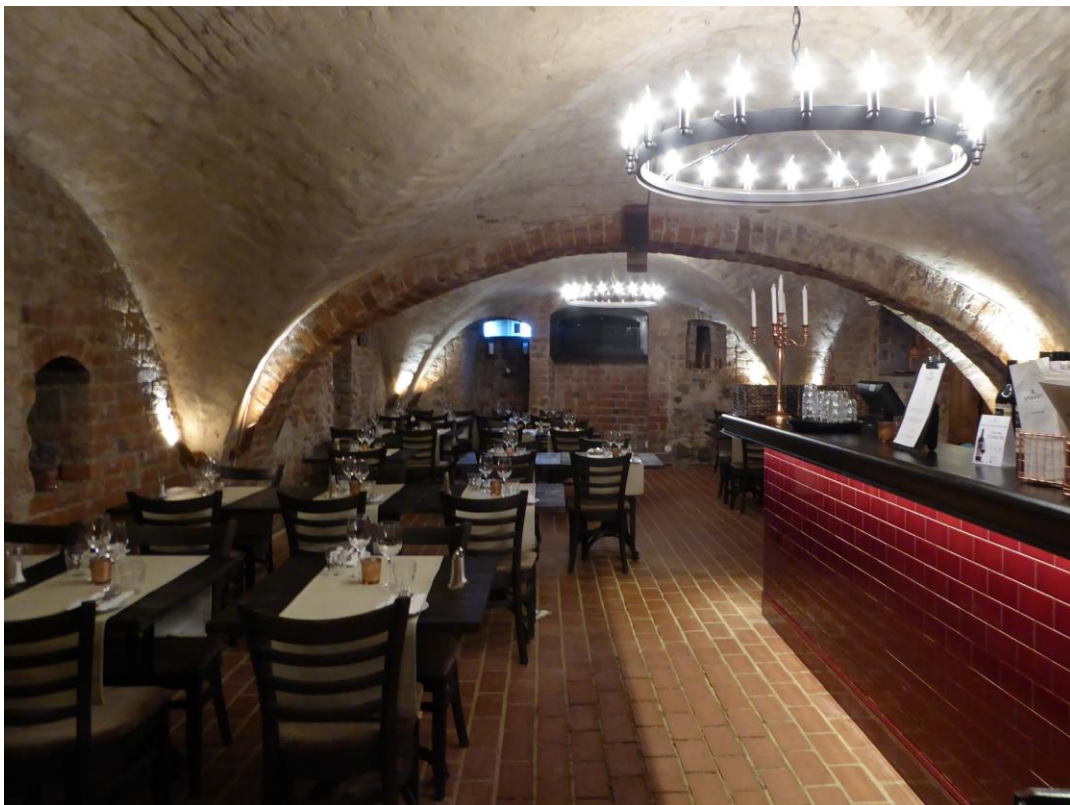
2016. Det nya tegelgolvet är lagt och fogat.

2016. Det nya tegelgolvet är lagt och fogat.

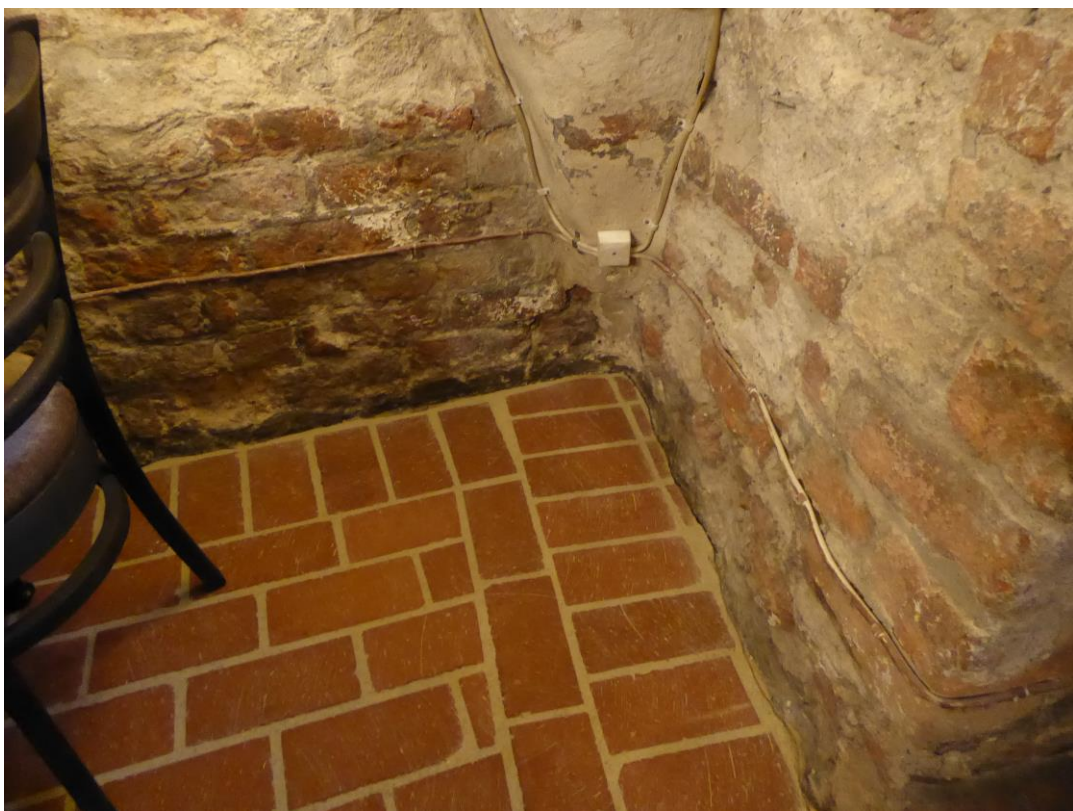
2016. Sentida färglager är varsamt borttaget på den södra väggen. Ny el har i huvudsak fästs i tegelfogen och döljs bakom inredningen.

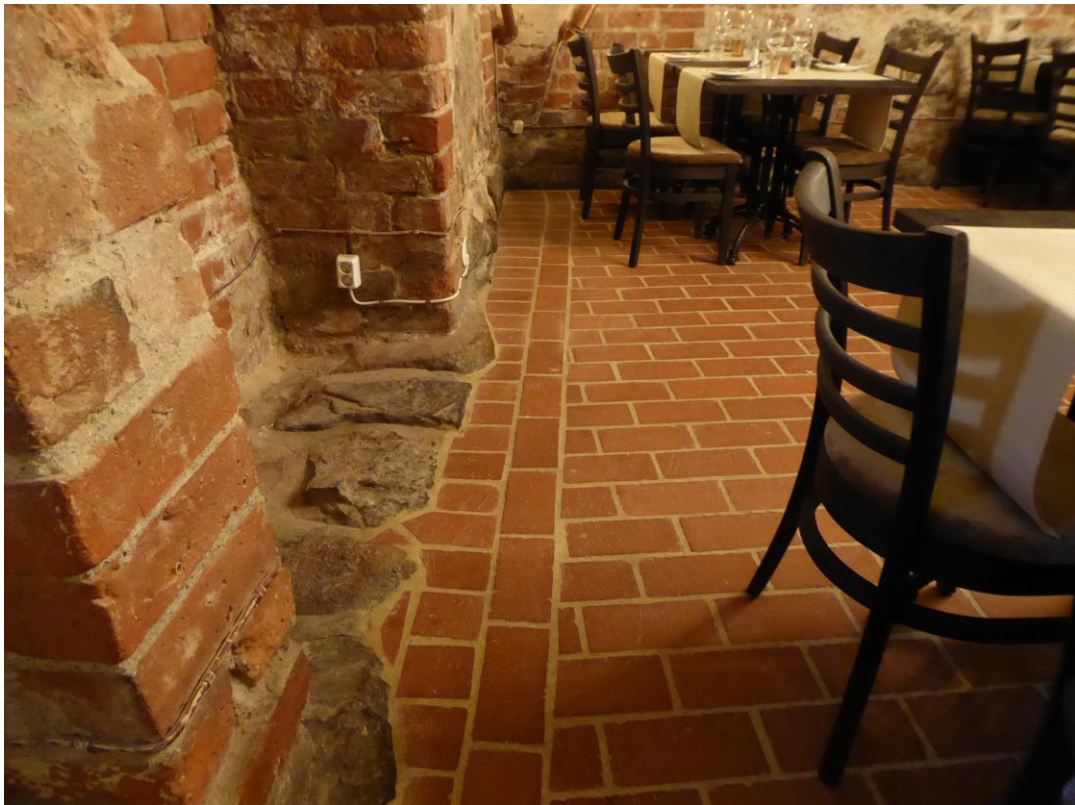
2016. Efter åtgärder.

2016. Efter åtgärder.

2016. Efter åtgärder.

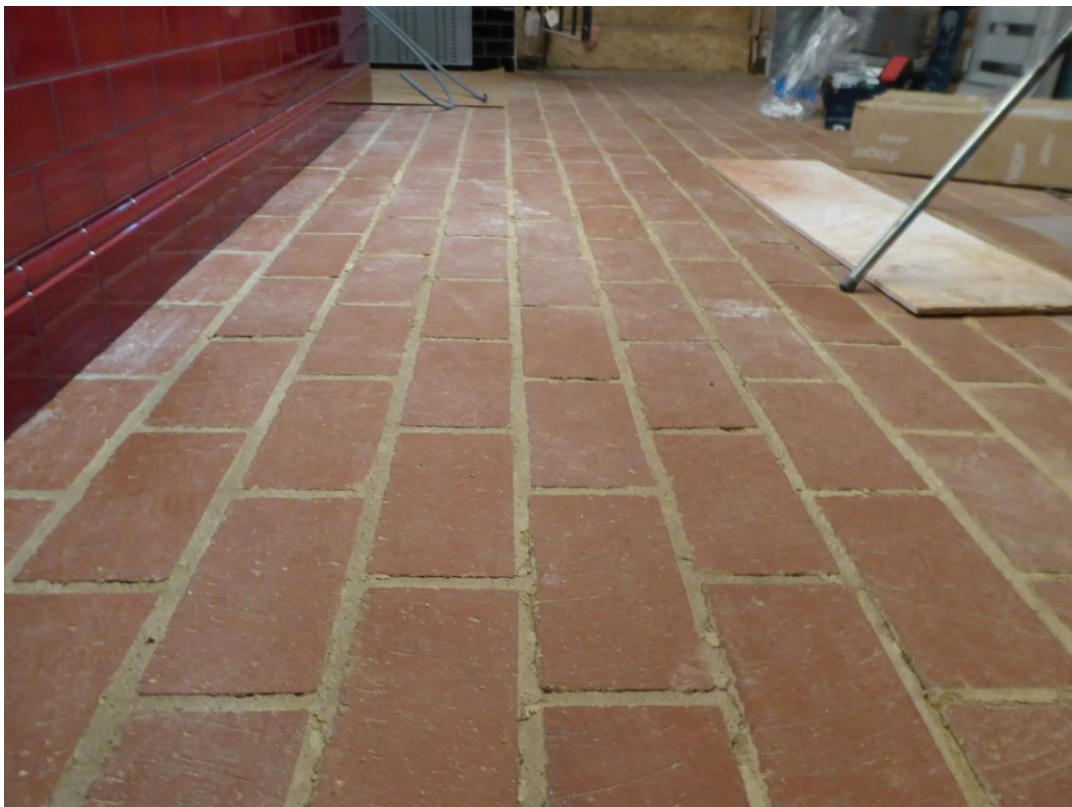
2016. Efter åtgärder.

2016. Efter åtgärder. Nytt kakel på västra väggen, i fonden av bilden.

2016. Efter åtgärder. Sentida färglager på väggen är borttaget. Ett hål har tagits i fönstret för att dra in ny öltapp till baren.

2016. Snart efter att golvet var nylagt och inredningen på plats började fogen att krackelera på grund av att golvet sviktar.

2016. Krackelerad fog.

Åtgärder 2017:

2017. Geoteknisk undersökning och provgropar.

2017. Golvet från 2016 och underliggande betongkross har tagits bort. Vy mot öster.

2017. Golvet från 2016 och underliggande betongkross har tagits bort. Vy mot väster.

2017. Geomembran läggs ut efter att underliggande lager grävts bort under arkeologisk schaktövervakning.

2017. Efter att underliggande lager grävts bort under arkeologisk schaktövervakning.

2017. Geomembran har lagts ut och Hasopor skumglas tas in genom fönsteröppning mot Stora Södergatan.

2017. Hasopor skumglas läggs in.

2017. Betongplattan är gjuten, vy mot öster.

2017. Betongplattan är gjuten, vy mot väster.

2017. Golvteglet läggs i fix.

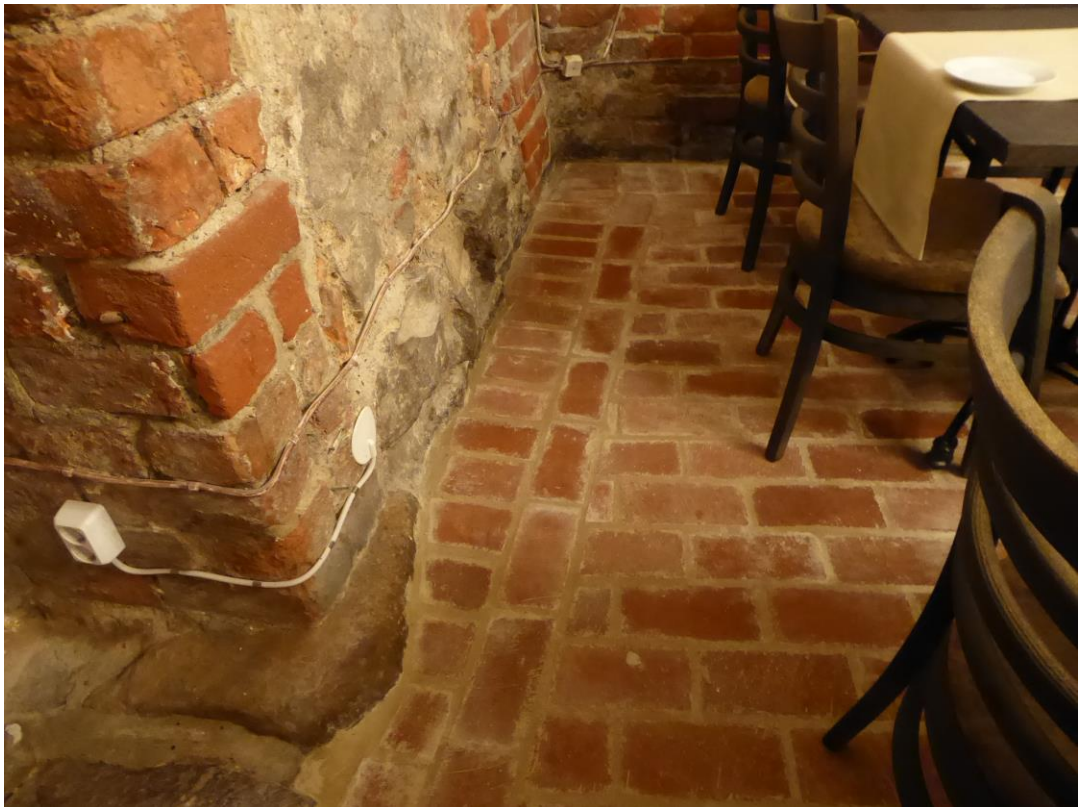
2017. Golvteglet läggs i fix.

2017. Efter åtgärder. Vy mot öster.

2017. Efter åtgärder. Vy mot väster.

2017. Efter åtgärder. Sydöstra hörnet.

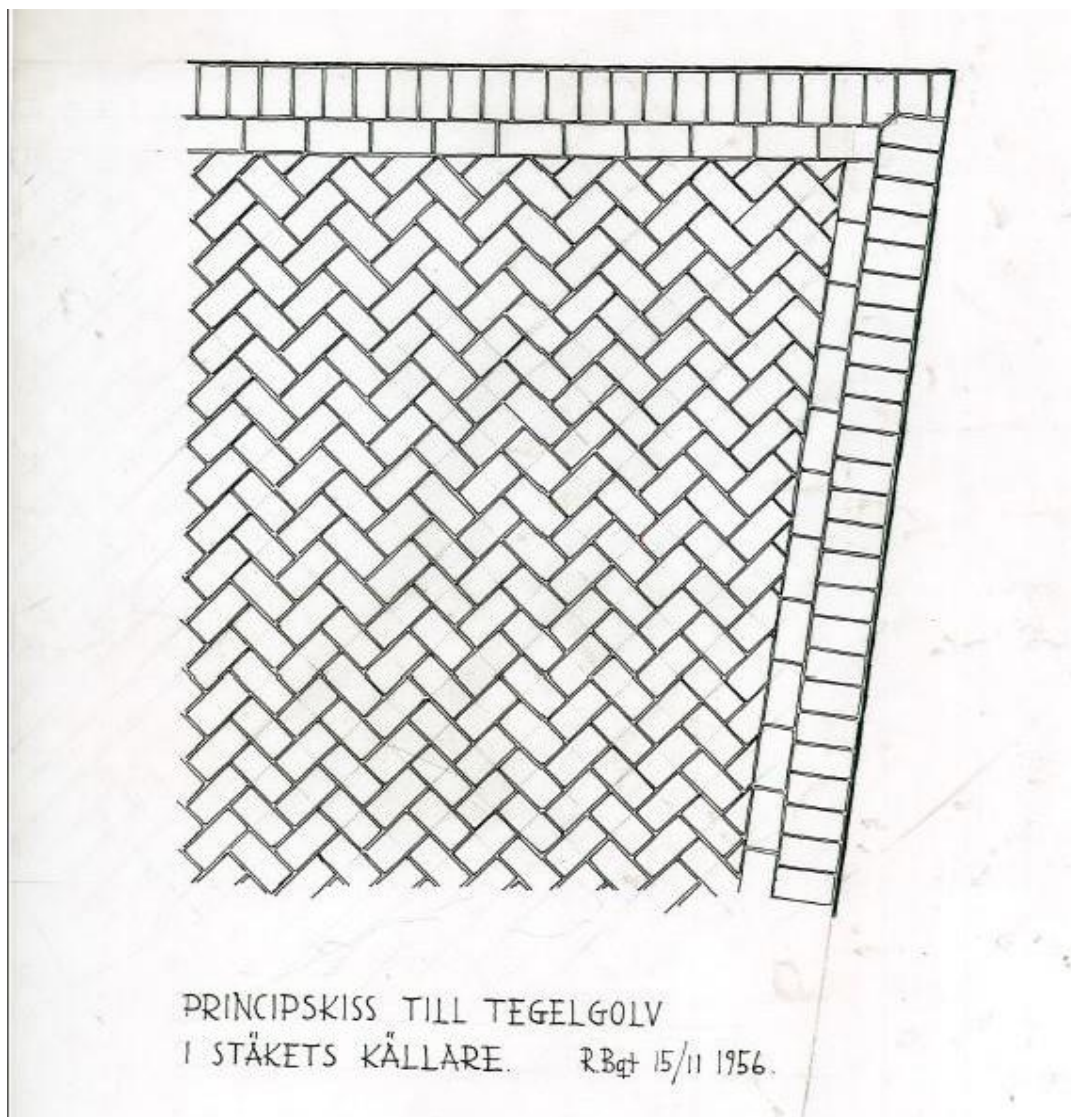
2017. Efter åtgärder. Nordöstra hörnet.

2017. Efter åtgärder. Vid västra väggen.

2017. Efter åtgärder. Vid västra väggen.

Ragnar Blomqvist skiss till tegelgolv i Stäket 1956. Golvet lades dock inte i fiskbensmönster utan med rakt löp och fris.

Referenser

Arkiv:

Kulturen, Lundaarkiv, Stäket.

